

Projekt Ørn

Årsrapport 2013

Projekt Ørn
Årsrapport 2013

Datablad

- Titel: Projekt Ørn – Årsrapport 2013
Redaktion: Lennart Pedersen, Erik Ehmsen og Iben Hove Sørensen
- Udgivelsestidspunkt: Februar 2014
- Bedes citeret: Pedersen, L., E. Ehmsen & I. H. Sørensen (2014): Projekt Ørn - Årsrapport 2013. Dansk Ornitologisk Forening.
- Forside: Havørn, Esrum Sø. Foto: Per Finn Nielsen
Bagside: Fiskeørn, Als. Foto: Klaus Dichmann
- Udgiver og copyright: Dansk Ornitologisk Forening – BirdLife Denmark
Vesterbrogade 138-140
DK-1620 København V
Tlf. 3328 3800
E-mail: dof@dof.dk
- ISSN-nr: Trykt version: 1904-3899. Elektronisk version: 1904-3902
- Yderligere oplysninger: Lennart Pedersen
Leder af Projekt Ørn
E-mail: lennart@pedersen.mail.dk
Tlf.: 4717 0220 / 4015 6620
- Erik Ehmsen
Artskoordinator for havørn
E-mail: erik@ehmsen.org
Tlf.: 6264 1559
- Leif Novrup
Artskoordinator for fiskeørn
E-mail: leifnovrup@pc.dk
Tlf.: 9744 8301
- Tscherning Clausen
Artskoordinator for kongeørn
E-mail: tsc.vib@mail.tele.dk
Tlf.: 9831 7354
- Iben Hove Sørensen
Biolog i DOF
E-mail: iben@dof.dk
Tlf.: 3328 3842
- DOF's hjemmeside: www.dof.dk/orn

Indholdsfortegnelse

Årsberetning fra Projekt Ørn.....	6
Havørnen i Danmark 2013.....	8
Sammenfatning	8
Lokalitetsgennemgang	14
Ringmærkning af havørn i 2013.....	26
Aflæsninger af danske havørneunger.....	26
Fiskeørnen i Danmark 2013.....	28
Sammenfatning	28
Lokalitetsgennemgang	28
Kongeørnen i Danmark 2013.....	30
Sammenfatning	30
Lokalitetsgennemgang	30
Næsten 400 ørne holder vinter i Danmark.....	31
4.800 danskere havde ørne i sigte	33
Referencer	34

Årsberetning fra Projekt Ørn

Af projektleder Lennart Pedersen

I 2013 fik vi alle lejlighed til døgnet rundt at følge med i dagligdagen i en ørnerede på Lolland. Her kunne vi følge familien tæt på og nærstudere udviklingen af en ørneunge, der til tider meget lignede vore egne teenagere - den lå bare henslængt og hvilede sig, medens den ventede på at vokse op og kunne flyve fra reden.

Den danske havørnebestand er nu på 54 territoriehævdende par og har dermed nået en størrelse, som tilsvarende det antal ørne, der blev beskrevet i optegnelser fra den første halvdel af det attende århundrede (Schiøler, 1925). Selvom landet dengang var langt mere skovfattigt og informationerne om de sjældne ynglefugle meget ringere, er det imponerende, at havørnen har formået at genetablere en så stor bestand på de knapt 20 år, arten nu igen har ynglet her i landet.

Datidens forfølgelse i form af blandt andet jagt og ægsamling, som var en væsentlig medvirkende grund til, at den oprindelige danske havørnebestand blev udryddet, er i dag afløst af nye udfordringer. Vindmøller, forstyrrelser og forgiftninger har i flere tilfælde krævet ofre blandt de danske havørne. Projekt Ørn håber, at vi gennem information kan minimere forstyrrelserne og eliminere truslerne, så vi også fremover kan glæde os over ørnene i Danmark.

Selvom vi har været forskånet for forgiftningssager i 2013, har vi desværre ikke undgået endnu et vindmølledrab på havørn. Denne gang blev ørnen fotodokumenteret, og den efterfølgende artikel (Skriver, 2013) vakte stor interesse. Dårligt placerede vindmøller i fuglenes revirer og trækkorridorer er en reel trussel - ikke alene mod vores ørne, men også mod andre dele af den danske fuglefauna. Det er derfor med stor interesse, at DOF har bemærket den dom, et amerikansk vindmøllefirma har modtaget for drab af rovfugle i dårligt placerede vindmølleparker (Larsen, 2013).

Projekt Ørn nyder godt af den store opbakning, der er blandt de frivillige i foreningen, når overvågning eller optælling af vores ørne skal gennemføres. Alle takkes hermed for det store arbejde i årets løb.

Havørn

Igen igen, fristes man til at skrive, har det været et fantastisk år for havørnen. Vi har haft 54 besatte territorier og 37 succesfulde ynglepar, der i alt har fået 73 unger på vingerne (figur 1). Siden 1995 har de danske ørne i alt fået 410 flyvefærdige unger på vingerne, og det gennemsnitlige antal unger pr. par er fortsat højt (figur 2).

Kongeørn

Kongeørn ynglede i 2013 igen med tre par, og trods en meget lille bestand har de danske kongeørne en flot ungeproduktion på hele 1,33 unger pr. par. Det er et meget højt tal i forhold til de norske og svenske kongeørne (angivet i Sørensen, 2013). Vi håber, at en større viden om de danske kongeørne vil give en forklaring på, hvorfor bestandsudviklingen går så langsomt i Danmark.

Fiskeørn

Et enkelt nyt par er fundet i det jyske, så den samlede bestand nu er på fire par. Ynglesuccesen har desværre ikke været i top, blandt andet fordi ungerne i en af de jyske reder blev præderet – sandsynligvis af en stor hornugle.

Ørnetælling og Ørnens Dag

Vinterens ørnetælling gav et usædvanlig stort antal ørne. Mindst 374 havørne og i alt 10 kongeørne blev registreret i slutningen af januar. Endnu engang blev det til en rekord, hvilket dog ikke er så overraskende, så længe vores ørnebestand fortsat vokser.

På Ørnens Dag kunne vi glæde os over en fantastisk publikumssucces med 4800 gæster. Flere og flere deltager for at få en god oplevelse sammen med de mange DOF-guider, der formidler dagens oplevelser.

En del oplysninger indsamles gennem aflæsninger af ringmærkede havørne. Resultaterne tyder på, at vores ynglebestand i øjeblikket består af mindst 17 tyske, en svensk, en finsk og en dansk ringmærket havørn. Tillige er der set ringe på adskillige andre ynglefugle, men disse er endnu ikke aflæst med sikkerhed.

Selvom vi har rigtig mange tyske ynglefugle i vores bestand, så er det de svenske aflæsninger, der er mest talrige henover vinteren (upubl. data).

Kongeørn med hare, Lille Vildmose. Ørnen er hannen fra yngleparret i Høstemark Skov. Foto: Lars Grøn.

Havørnen i Danmark 2013

Sammenfatning

Af artskoordinator Erik Ehmsen

Havørnen fortsætter tilsyneladende sin ekspansion her i landet. Der er i 2013 konstateret hele syv nye ynglepar, som er fordelt i hele landet, og det totale antal ynglepar er nu oppe på 54 (tabel 1). Der er 26 par øst for Storebælt, med den største tæthed omkring Smålandsfarvandet. Der er 13 par på Fyn, hvor den største tæthed ses mod sydøst. I det jyske er der 15 par, som er placeret mere spredt (tabel 2). Dog ser det ud til, at kystnære lokaliteter, som for eksempel de østjyske fjorde, bliver okkuperet først (figur 3).

Ynglesæsonen gik fint på trods af den vejrsmæssigt barske start med en hård og lang vinter. Vi har aldrig før haft så mange redekuld bestående af tre unger; der er konstateret tre udfløjne unger fra i alt otte reder, hvilket er helt exceptionelt (tabel 1). Det betød også, at vi i år havde det næststørste antal unger i forhold til antallet af succesfulde par (figur 1).

I Slesvig-Holsten var der blot to par (ud af 72), som fik tre unger (Volker Latendorff, pers. medd.), og en endnu lavere andel angives fra Mecklenburg-Vorpommern (Peter Hauff, pers. medd.). Her er store dele af området dog tilsyneladende også mættet med havørnepar.

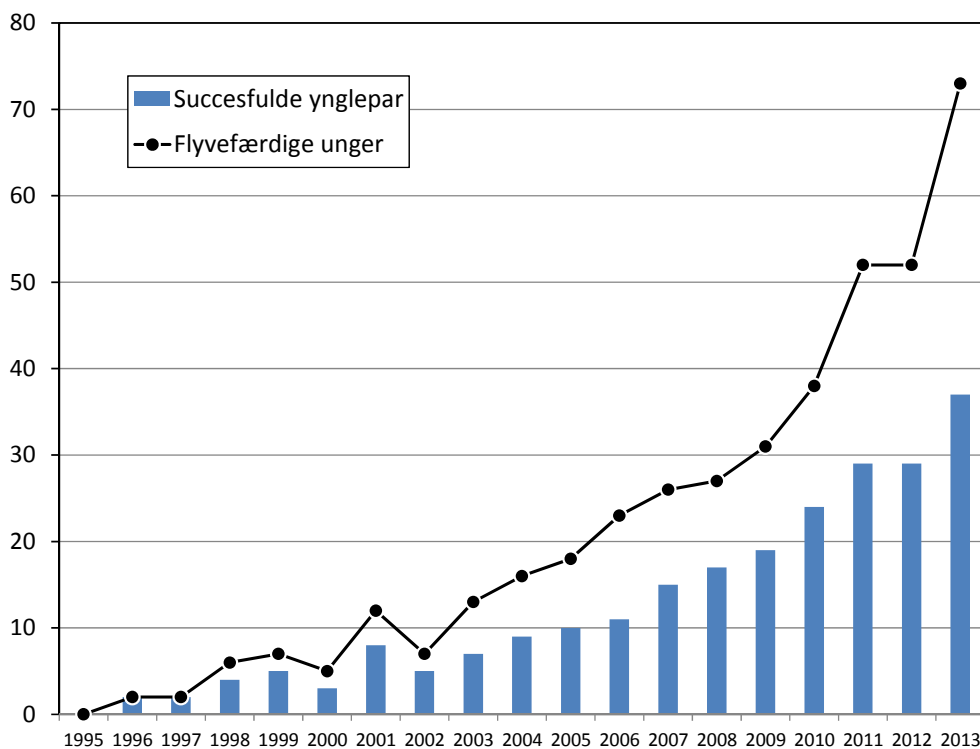
I modsætning til de forrige år er der altså store forskelle mellem tallene fra Nordtyskland og tallene fra de danske reder. Vi fik syv nye par, medens de kun fik to, hvilket kunne skyldes, at området lige syd for den danske grænse efterhånden er fyldt op. Tyskerne regner dog med, at der kan være dobbelt så mange ynglepar i Slesvig-Holsten, som der er i dag.

Enkelte udfordringer forekommer også i den danske bestand. Mange par opgiver deres yngleforsøg inden æglægningen eller i begyndelsen af yngletiden. Grundene til, at de opgiver, ved vi ikke meget om, men enkelte skyldes helt klart menneskelig aktivitet. For eksempel har mange overtrådt adgangsforbuddet omkring reden på Løgismose i det sydfynske.

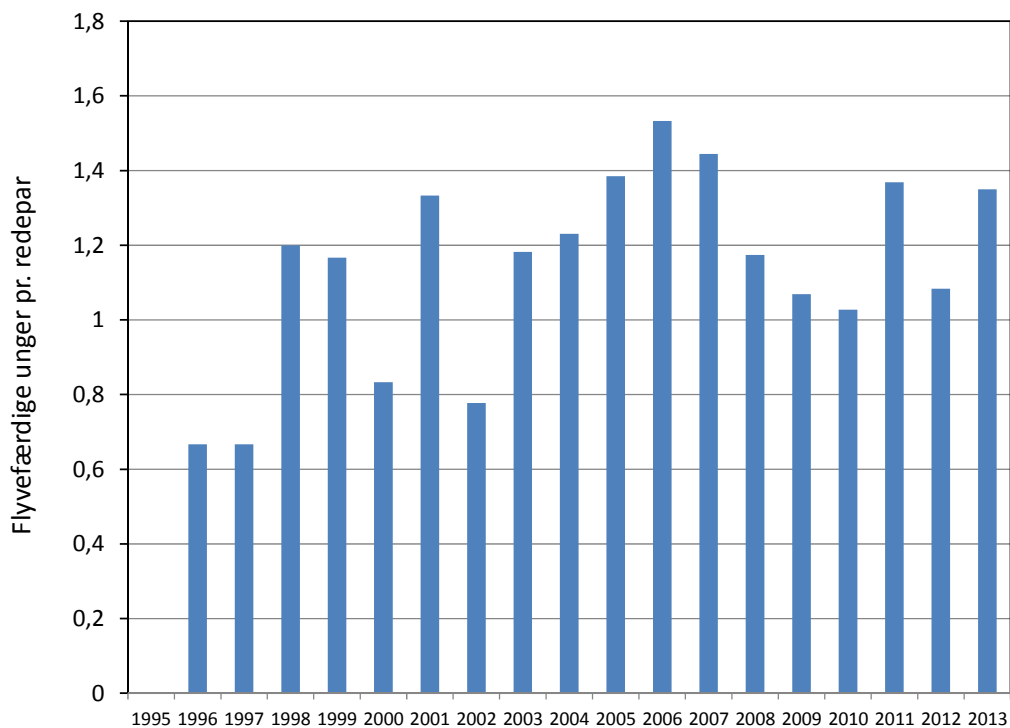
Trods havørnens størrelse er yngleparrene imponerende gode til at gemme sig, og et enkelt af årets ynglepar fik vi først kendskab til i december. At der kan være par, der helt har undgået vor opmærksomhed, er derfor sandsynligt. Specielt er det vanskeligt at finde reder i nåletræer, hvor rederne ind imellem placeres på store grene midt i træet. Disse reder kan være ganske lave med en blot 20 centimeter høj kant, og derfor er de meget svære at konstatere.

Utroligt mange mennesker deltager i vort arbejde med ørnene, og både ornitologer og andre henleder vores opmærksomhed på ørne, der opfører sig som ynglefugle. Vi vil gerne sige tak til jer alle. I er forudsætningen for, at vi kan følge ørnebestandens udvikling så tæt.

Figur 1. Antal succesfulde ynglepar (med mindst én unge på vingerne det pågældende år) samt flyvefærdige unger af havørn registreret i Danmark 1995-2013. Ikke siden 2006 har antallet af unger pr. succesfuldt par været så højt som i 2013 (1,97 unger pr. succesfuldt par).

Figur 2. Gennemsnitligt antal flyvefærdige unger pr. havørnepar i Danmark 1995-2013. Ungeproduktionen var i 2013 steget til 1,35 unger pr. par, selvom syv af årets ynglepar var helt nyetablerede og 17 par ikke fik unger på vingerne.

Havørnens bestandsudvikling i Danmark 1995-2013

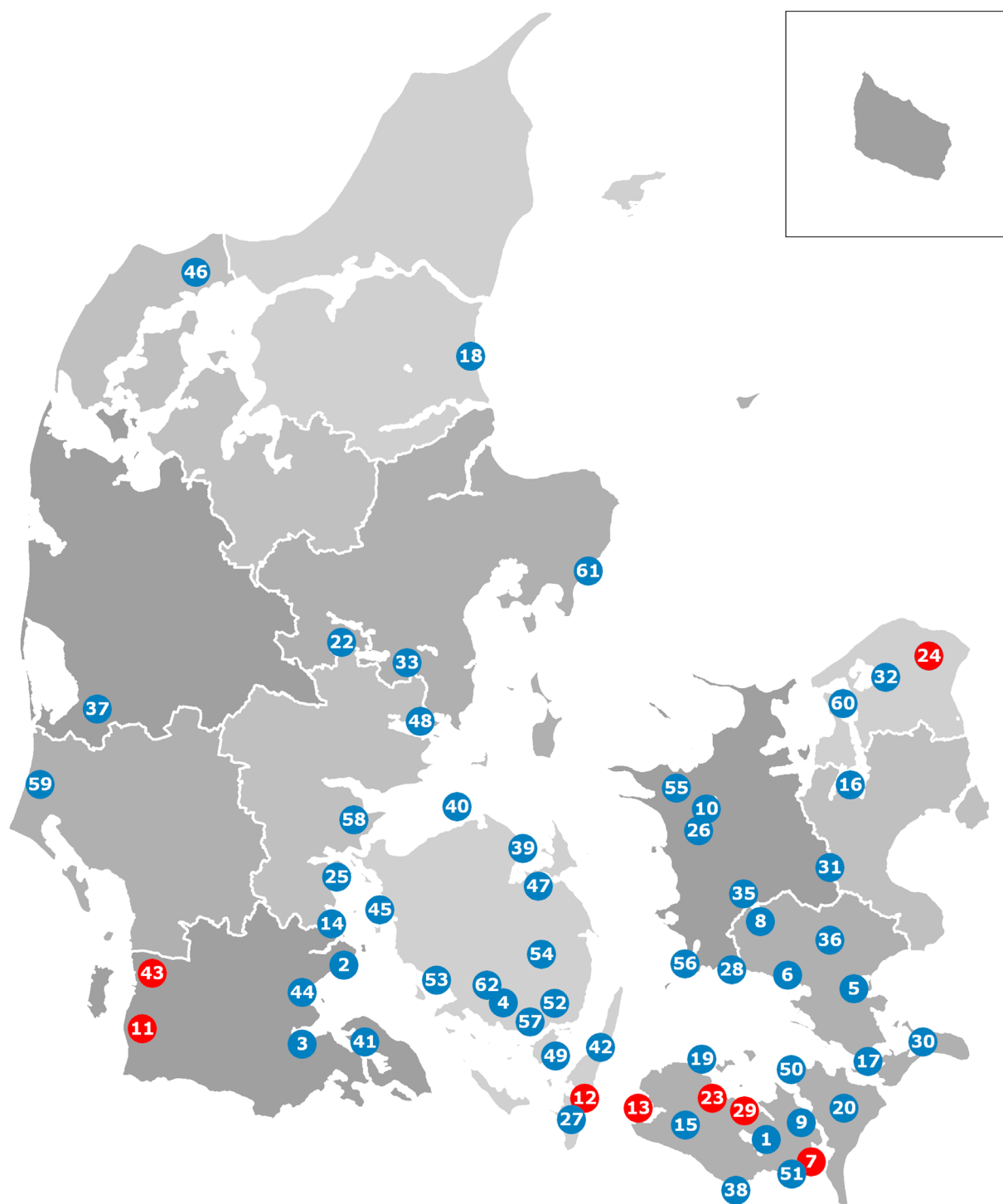
Tabel 1. Havørnepar med rede i perioden 1995-2013 samt antallet af flyvefærdige unger produceret i hver rede. 0 indikerer, at parret har indledt rugning uden at få unger på vingerne. Ynglepar, hvor æglægning/rugning ikke er registreret, er markeret med -. Kursiv indikerer, at parret ikke har været aktivt i 2013.

Nr.	Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total
1	Maribosøerne	0	-	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1	30
2	Bankel Sø	1	1	2	2	1	1	1	0	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	26
3	Hostrup Sø	1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	2	3	2	1	1	2	0	2	2	27
4	Brændegård Sø	2	1	0	2	2	2	2	2	1	2	2	2	3	1	-	1	2	2	2	25
5	Præstø Fjord	-	1	0	2	0	2	2	2	2	2	2	3	0	2	0	0	1	1	2	18
6	Gavnø	-	-	-	-	0	2	2	2	2	2	1	2	2	0	0	1	1	2	1	14
7	Roden Skov	1	1	1	1	1	2	1	0	1	2	1	0	1	2	2	0	2	0	0	12
8	Tystrup Sø	2	-	1	2	3	3	2	2	2	3	3	2	2	3	2	2	2	3	3	28
9	Østlolland	1	1	0	1	0	1	0	1	2	2	1	2	2	2	1	0	0	0	0	9
10	Skarresø	-	0	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	1	2	1	2	13
11	Skast	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	Langeland I	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	Enehøje	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
14	Haderslev	-	0	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	3	1	1	13
15	Nakskov Fjord	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	14
16	Bognæs	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	0	2	2	3	3	14
17	Tærø	0	0	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1	2	0	2	3	12
18	Lille Vildmose	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	5
19	Rågå	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
20	Midtfalster	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	2	9
21	Sydlige Jylland	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	0	0	0	0	2
22	Søhøjlandet I	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	1	7
23	Knuthenlund	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	2
24	Esrum Sø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
25	Solkær Eng Sø	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	3	3	12
26	Tissø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	2	3	10
27	Langeland II	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	3	2	10
28	Ormø	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0	4
29	Knuthenborg	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	0	2	2	6	6
30	Møn	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	-	1	6
31	Haraldsted Sø	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	8
32	Alsønderup Enge	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	0	2	7

Nr.	Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total	
33	Søhøjlandet II														2	-	2	2	2	2	8	
34	Vejlerne													-								0
35	Sorø														0	0	1	1	-	-	-	2
36	Gødstrup Sø															0	2	0	0	0	0	2
37	Skjern Enge															2	0	0	0	3	5	5
38	Hyllekrog															0	2	2	1	1	5	5
39	Leammer															0	0	0	-	-	0	0
40	Æbelø															0	2	1	2	2	5	5
41	Als															-	2	1	0	0	3	3
42	Tranekær															0	0	0	0	-	0	0
43	Brøns															1					1	1
44	Genser																1	2	2	2	5	5
45	Wedellsborg																0	2	2	2	4	4
46	Thy																-	-	-	-	0	0
47	Kertinge Nor																				0	0
48	Vorsø																	0	1	1	1	1
49	Lunkeris Skov																		-	1	1	1
50	Kippinge																	2	2	2	4	4
51	Nysted																		-	-	0	0
52	Sortemoen																	0	2	2	2	2
53	Løgismose																		1	0	1	1
54	Ravnholt																		2	3	5	5
55	Saltbækvig																		-	1	1	1
56	Stignæs																	1	2	3	3	3
57	Hvidkilde Sø																		-	-	0	0
58	Rands Fjord																				0	0
59	Filsø																			1	1	1
60	Nordskoven																			-	0	0
61	Djursland																			2	2	2
62	Arreskov Sø																			-	0	0
63	Præstø Syd																			-	0	0
64	Sydsjælland																				2	2
	Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	52	52	73	410	410
	Par med rede (Rp)	1	3	3	5	6	6	9	9	11	13	13	15	18	23	29	37	38	48	54	54	54
	Unger pr. redepar	0	0,67	0,67	1,20	1,17	0,83	1,33	0,78	1,18	1,23	1,38	1,53	1,44	1,17	1,07	1,03	1,37	1,08	1,35	1,35	1,35

Tabel 2. Antal havørnepar fordelt på kommuner og DOF-lokalafdelinger. Årets 54 par har været fordelt på i alt 33 ud af 98 kommuner og 12 ud af 13 lokalafdelinger, og arten yngler nu spredt i næsten hele landet.

DOF-afdeling	Kommune	Redepar i 2012	Redepar i 2013
København	Lejre	1	1
Nordsjælland	Hillerød	1	1
	Frederikssund	0	1
Vestsjælland	Kalundborg	3	3
	Ringsted	1	1
	Slagelse	2	2
	Sorø	1	1
Storstrøm	Faxe	1	1
	Guldborgsund	6	5
	Lolland	3	3
	Næstved	2	3
	Vordingborg	3	4
Fyn	Faaborg-Midtfyn	1	2
	Langeland	2	2
	Middelfart	1	1
	Nordfyns	2	2
	Kerteminde	1	1
	Svendborg	3	3
	Assens	1	1
	Nyborg	1	1
Sønderjylland	Haderslev	3	3
	Sønderborg	1	1
	Aabenraa	1	1
Sydøstjylland	Kolding	1	1
	Horsens	1	1
	Fredericia	0	1
Sydvestjylland	Varde	0	1
Vestjylland	Ringkøbing-Skjern	1	1
Østjylland	Silkeborg	1	1
	Skanderborg	1	1
	Syddjurs	0	1
Nordvestjylland	Thisted	1	1
Nordjylland	Mariagerfjord	1	1

Figur 3. Havørneteritorier med redefund i perioden 1995-2013. De reder, der var aktive i 2013, er vist med blå. Tallene refererer til lokalitetslisten i tabel 1. Rederne 21, 34, 63 og 64 er ikke vist. Kort udarbejdet af Timme Nyegaard.

Lokalitetsgennemgang

1. Maribosøerne, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Uffe B. Nielsen

En unge i reden og en unge på vingerne. Æglægning omkring den 15. marts.

2. Bankel Sø, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Klaus Dichmann

Bankelparret fik to unger på vingerne i år i den gamle rede. Den første unge fløj fra reden i starten af juli, og nummer to fløj omkring den 24. juli.

3. Hostrup Sø, Aabenraa Kommune

Af redekoordinator Jesper Tofft

Der blev som vanligt lagt æg i den samme rede, som har været benyttet årligt siden 2000, dvs. nu for fjortende gang i træk. Denne lokalitet har kun kikset med ynglen to gange ud af 17 yngleforsøg.

Samme mønster som tidligere er fulgt: Æglægning primo marts, klækning medio-ultimo april, udflyvning omkring den 1. juli. To unger på vingerne.

Ungerne blev i over en måned efter udflyvning i redeskoven og få hundrede meter deromkring.

4. Brændegård Sø, Faaborg-Midtfyn Kommune

Af redekoordinator Gunnar Jørgensen

Havørneparret byggede igen en ny rede til ynglesæsonen 2013. Den nye rede er placeret højt i en bøg på toppen af en bakke i stor afstand fra omliggende skovveje, hvilket gør det uhyre vanskeligt at følge ørnenes færden og umuliggør iagttagelser oppe i reden. Ifølge skytten på Brahetrolleborg er der kommet to unger på vingerne.

5. Præstø Fjord, Vordingborg Kommune

Af projektleder Lennart Pedersen

Parret fik to unger på vingerne i år. Reden er for tredje gang placeret i en af Melteskovens højeste grantræer.

6. Gavnø, Næstved Kommune

Af redekoordinator John Bang Jørgensen

Det stabile par på Gavnø fik en unge i år, som formodentlig er en han. Ved besøg sidst i april var der liv i reden, uden at jeg så ungen. Midt i juni var jeg inde ved reden, og efter nogen venten kom ungen op og kiggede ned på mig. Den havde nok fået sig en middagslur.

Senere på sommeren sås den jævnligt i et udgået træ, ofte sammen med en af forældrene. I dette træ tager de altid ophold i starten af deres flyvekarriere, så det er her, det er nemmest at afgøre, hvor mange unger der har været i reden. Først i september begyndte ungen at flyve mere rundt.

7. Roden Skov, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Lars Malmborg

Desværre kom ørnene ikke tilbage til hverken reden eller området i år. Det bliver spændende, om der i fremtiden vil være et par, der slår sig ned i reden igen eller bygger i nærheden.

Danmarks største havørnerede med en højde på mellem fem og seks meter står dermed tom. Men området er et ideelt ørnerevir - i alt 12 unger er kommet på vingerne her! Så mon ikke vi ser dem igen næste år?

8. Tystrup Sø, Næstved Kommune

Af redekoordinator Lene Smith

Igen i år har parret fået tre unger på vingerne. Det er angiveligt en hun og to hanner. Parrets rede er i en gammel bøg i et område med mange gamle træer, der yder redetræet en god beskyttelse. Redens placering er kendt af DOF og den lokale skytte, der yder sit i forhold til at undgå forstyrrelser omkring reden. Beskyttelsen ser ud til at virke, idet det lykkes de to gamle fugle at få tre flotte unger på vingerne.

Færdes man langs Tystrup–Bavelse Søerne, er der rig mulighed for at spotte ørnene, der ses dagligt. DOF har fået etableret et godt samarbejde med de lokale, hvilket har stor betydning for beskyttelsen af det succesfulde havørnepar. Eneste malurt i bægeret er, at netop parrets succes også kan tiltrække fotografer, der gerne vil tættere på, og på den måde kan komme til at forstyrre fuglene.

9. Østlolland, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator René Christensen

Som følge af en sen overtagelse af ansvaret som redekoordinator, blev reden først besøgt et par gange i løbet af sommeren. Disse besøg viste, at der ikke var aktivitet, og at der ikke havde været aktivitet i reden i 2013. Der var ingen fugle at se ved reden, såvel som der heller ikke kunne ses ekskrementer på redekanten.

Det må derfor konstateres, at der for andet år i træk ikke er kommet yngel fra denne rede. Hvad grunden til det er, vides ikke, da der ikke var opsyn med reden i det tidlige forår.

Det må dog konstateres, at fuglene formentlig er i området, da der til stadighed ses et par gamle havørne i områderne tæt op til reden. Der er selvfølgelig også den mulighed, at ørnene efter sidste års mislykkede yngleforsøg har søgt til et nyt område i nærheden, eller tilbage til det gamle område. Det vil næste års ynglesæson forhåbentlig afdække.

10. Skarresø, Kalundborg Kommune

Af redekoordinator Jette Reeh

Igen et godt år for parret ved Skarresø. Trods blæst, frost og bidende kulde var der gang i rugningen i første del af marts. En kold tid at være ørneobservatør i. Først i april blev søen isfri, og da anemonerne blomstrede sidst i april, blev det tydeligt, at der var unger i ørnereden. Kort før bøgen sprang ud først i maj, blev spændingen udløst, og to unger sås i reden. Stedet, hvorfra reden kan ses (ankerpladsen), blev gennem foråret besøgt af mange, både ornitologer og andre lokale, som indtog kaffen, mens ørnenes færden blev fulgt. Efter udflyvningen kunne både unger og voksne ses i området, ofte siddende i udgæede træer ved siden af redetræet.

14. Haderslev, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Helle Regitze Boesen

Ynglesæsonen har i år resulteret i en unge. Som vanligt har det været et roligt år uden forstyrrelser af nogen art.

Den 29. maj kom Lars Ulrich Rasmussen og Kim Skelmose for at ringmærke ungen. Ved hjælp af et nyt hejseværk kom Kim hurtigt op til reden. Her kunne han konstatere, at der var en cirka 40 dage gammel unge i reden, og at reden var meget stor og dyb. Afstanden til reden var for stor til, at Kim kunne komme op på den, så forsøget blev opgivet.

I slutningen af juli var ungen og den voksne hun i skoven og gik på vingerne over skoven, mens jeg gik rundt og besigtigede de i alt otte pluksteder. Der var overraskende mange fjer overalt fra måge, allike og gråand, formodentlig fanget ved den nærliggende ø i Haderslev Fjord.

15. Nakskov Fjord, Lolland Kommune

Af redekoordinator Ole Friis Larsen

Fældning af syge træer omkring reden gav voldsomme forstyrrelser i skoven omkring redestedet i februar og ind i april. Det medførte, at parret efter et par ugers tålmodighed opgav redestedet. Ørnene opgav tilsyneladende at yngle og blev ikke set siden, hverken i redeområdet eller ved fjorden, før en adult fugl den 19. august kom flyvende til Smedeholm i Nakskov Fjord med en stor fisk. Fisken blev afleveret til en tydeligvis juvenil fugl, der kom frem fra bevoksningen på holmen. Parret plejer at tage de juvenile til Smedeholmsområdet, så observationen er formodentlig udtryk for, at parret - i stedet for at opgive at yngle - har bygget en ny rede et andet sted ved fjorden og har gennemført en senere yngleperiode der.

16. Bognæs, Lejre Kommune

Af redekoordinator Bent Bardtrum

Da fjorden var islagt i januar-februar, sås parret sammen med mindst 10 andre ørne omkring Eskilsø. Et par aftener gik alle fuglene ind til overnatning på Bognæs.

Parret er meget diskret i yngleperioden og ses kun sjældent under indflyvning til redeområdet. Ligesom sidste år kom der tre unger på vingerne i 2013, og også på dette tidspunkt var der meget få observationer af parret. De tidligere faste pladser på Egehoved, Askehoved og Eskilsø benyttes ikke så meget mere.

17. Tærø, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Jens Dithmarsen

For andet år i træk benyttede havørneparret deres forholdsvis nybyggede rede i skovene ved Petersværft under Petersgaard Gods på Sydsjælland. Der var en del uro i og omkring reden i de kolde måneder februar og marts, og det viste sig, at en ny han var kommet til og havde overtaget "den gamle" hun.

Parret - især hunnen - rugede fra omkring den 1. marts. Hunnen var meget urolig og forlod reden flere gange i op til 25 minutter, også selv om frosten bed hårdt. Omkring den 10. april ændrede parret adfærd, men først 10 dage senere sås med sikkerhed en unge i reden. Det blev ikke kun til denne ene, men hele tre unger, som alle er kommet på vingerne. Den sidste fløj fra reden omkring den 7. juli.

Et forsøg på at komme til toppen af den cirka 25 meter høje ædelgran for at ringmærke ungerne måtte opgives, da reden ligger på et ustabil leje.

18. Lille Vildmose, Mariagerfjord Kommune

Af redekoordinator Tscherning Clausen

Havørnene i Tofte Skov ynglede ikke i 2012, men efter ynglesæsonen blev der alligevel fundet en nybygget havørnerede. Denne rede er placeret langt fra den centrale del af skoven, hvor ørneparret tidligere har ynglet, og hvor kongeørneparret i 2012 gjorde yngleforsøg.

Allerede tidligt på sæsonen 2013 sås parret ved deres nye rede, og medio april blev det set, at der var mindst en unge i reden. Reden kunne overvåges fra flere steder i området, og det var længe opfattelsen, at der var to unger i reden - men da rede og unger skulle videofilmes den 12. juni, så vi, at der var tre unger. Den 11. juni blev både de gamle og de unge havørne set flyve i området mellem Tofte Skov og Toftesø. I sidste halvdel af august måned sås ørnene ofte i skarvkolonien ved Toftesø og også længere nordpå i Lille Vildmose.

19. Rågård, Lolland Kommune

Af redekoordinator Michael Thelander

Parret har i år bygget ny rede tæt ved den gamle rede. Parret fik to unger på vingerne.

20. Midtfalster, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Bente Larsen

I reden på Midtfalster forløb ynglesæsonen ganske som de tidligere år. Der har ikke været nævneværdige forstyrrelser, og den 1. april sås den første unge i reden. Ved besøg en lille uge efter var der to unger. Ved løvspring lukkede skoven sig om reden og gav ørneparret fred og ro til at opfostre ungerne. I august måned sås ungerne stadig flyvende i området nær reden.

22. Søhøjlandet I, Silkeborg Kommune

Af redekoordinator Bo Ryge Sørensen

Havørneparret havde i år fravalgt det gamle redetræ og bygget en ny rede cirka 1,5 kilometer sydøst for den gamle rede. Årsagen til dette var formentlig, at de seneste tre års ynglehan var blevet erstattet af en ny han. Det er uvist, hvad der er hændt den gamle ynglehan.

Som følge af den nye redes placering var det ynglesæsonen igennem stort set umuligt at observere aktiviteterne på reden uden at forstyrre parret. Observationerne fandt derfor sted i betryggende afstand fra reden, hvorfra redelokaliteten kunne overvåges. Dog uden at kunne se, hvad der skete på selve reden. Den 22. april blev det konstateret, at der blev bragt føde til reden, og at der således måtte være yngel i denne. Reden viste sig efterfølgende at rumme en unge af hunkøn.

Som det var tilfældet sidste år, blev der i samarbejde med skovejeren og de kommunale myndigheder oprettet en færdselsfri beskyttelseszone omkring reden. Alt tyder på, at beskyttelseszonen og skiltningen langt overvejende er blevet respekteret. Dog er vi bekendt med, at uvedkommende på trods af skiltningen har været inde i redebevoksningen i yngletiden. Trods vore pædagogiske anstrengelser findes der desværre fortsat fuglekiggere og/eller fotografer, som ikke respekterer skiltning.

25. Solkær Engø, Kolding Kommune

Af redekoordinator Kurt Storgaard

Ørnene valgte, efter succesen med tre unger sidste år, at genbruge reden, som desværre er vanskelig at observere. Den hårde vinter vanskeliggjorde færdslen på de små veje på Kolding-egnen helt hen i april måned. Først den 28. marts var jeg på visit nær reden, hvor man lige kunne ane den rugende ørn. Næste besøg var den 25. april, hvor det takket være teleskopet var muligt at konstatere tre små unger, mens de blev fodret af hunnen. Den 6. juni sås de tre - nu godt 60 dage gamle og fuldfede - unger hygge sig på reden. Antagelig er der tale om en han og to hunner.

Den 30. juli eftersøgte jeg bytterester og fjør under reden (uden det store held), mens en juvenil ørn sad og tiggede i området. Ungerne har tilsyneladende ikke meget lyst til at flytte hjemmefra. Således observerede jeg på en tur til Solkær Enge den 19. august en unge ved søen og to ved reden.

26. Tissø, Kalundborg Kommune

Af redekoordinator Gerth Nielsen

Allerede i oktober 2012 begyndte ørnene at renovere reden, og det endte med, at den blev næsten en meter højere og en halv meter større i diameter. Det kunne tænkes, at de var sikre på, at der skulle klækkes tre unger, og at de skulle komme på vingerne - hvad der faktisk også blev resultatet. Et imponerende par!

27. Langeland II, Langeland Kommune

Af redekoordinator Nis Rattenborg

I 2013 er der udruget og udfløjet to unger fra reden uden nævneværdige problemer. Redetræet er i tiltagende forfald, men det holder foreløbig til den fortsatte udbygning af reden. Yngleparret og ungerne ses generelt mindre på selve Langeland end tidligere år, selvom der samlet set opholder sig et stigende antal ørne på øen.

28. Ormø, Slagelse Kommune

Af redekoordinator Mette Lauritzen

Igen i år flyttede parret rede; denne gang tilbage til deres gamle rede beliggende i Sydsjælland. Ørnene påbegyndte rugningen sent og opgav desværre undervejs. Ørnene sås stadig i området omkring Glænø frem til primo juli, men der var tilsyneladende ikke aktivitet omkring reden. Om ægget blev klækket eller ej vides ikke.

Den 29. juni var der i DOFbasen indtastet en observation af en ung havørn på kanten af reden. Det var dog på kanten af deres gamle rede på Ormø, så observationen drejer sig sandsynligvis om en yngre fugl fra et af de tidligere år.

30. Møn, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Bjarne Hemmingsen

I 2012 ynglede havørnene ikke; den nye hun var formentlig for ung. I år er der derimod kommet én unge på vingerne. Skovdriften foregår stadig i god forståelse med havørnenes tilstedeværelse.

31. Haraldsted Sø, Ringsted Kommune

Af Eilif Byrnek, biolog i Ringsted Kommune

Efter et dårligt år i 2012, hvor parret blev forstyrret, er parret tilbage til samme succesrate som i 2009, 2010 og 2011. Det vil sige, at der kom to unger på vingerne i 2013. Samarbejdet med skovejere, repræsenteret ved skovfoged og skytte, fungerer fortsat upåklageligt.

32. Alsønderup Enge (Nejede Vesterskov), Hillerød Kommune

Af redekoordinator Jens Lykkebo

Efter den mislykkede ynglesæson i 2012 blev reden udbygget, og i slutningen af februar 2013 blev der lagt æg. Den 29. april registreres den første fodring. Og senere blev det konstateret, at der var mindst to unger. En kort periode mente vi at kunne registrere tre unger, men da der kom mere størrelse på ungerne, kunne vi se, at der kun var to. En eventuelt tredje måtte i givet fald være gået til.

Ungen fra 2011 var stadig i området og blev tolereret af de gamle fugle. Omkring den 20. juli begyndte ungerne at flyve, og en uges tid senere sås de ude ved Alsønderup Engsø. De sås både alene og i følgeskab med forældrefuglene. Siden da er hele familien set sammen flere gange og - nok så interessant - nu og da også i følgeskab med en yngre fugl i sit tredje kalenderår.

33. Søhøjlandet II, Skanderborg Kommune

Af redekoordinator Jørgen Ballegaard

Parret har benyttet den samme rede som de forrige år. Allerede primo april kunne der ses en unge i reden, alt gik planmæssigt, og to unger kom på vingerne. De har nu fulgt deres forældre til den nærliggende sø. Det har ikke været muligt at konstatere, om den ene af ynglefuglene stadig er den i Sverige ringmærkede ørn.

35. Sorø, Sorø Kommune

Af redekoordinator Lene Smith

Parret ved Sorø har desværre heller ikke i år haft succes med at yngle. Parret blev set hyppigt omkring det gamle redetræ i foråret, og i lang tid forventede vi, at de ville yngle i træet. Men pludselig i starten af marts forsvandt fuglene, og de er ikke blevet set i hele ynglesæsonen. Hvorvidt parret har forsøgt sig andre steder vides ikke. Rygtet vil vide, at det har de - med succes og to unger - men undertegnede har hverken set voksne eller ungfugle i området. Tilsyneladende har forstyrrelser nær redestedet fået fuglene til at opgive. DOF forsøger i samarbejde med lokale at sikre parret mod forstyrrelser i 2014.

36. Gødstrup Sø, Faxe Kommune

Af redekoordinator Bo Tureby

Reden faldt ned midt i yngletiden, efter at der var konstateret ynglende fugle på reden. Hen på efteråret var der en del havørne i området; både den gamle hun, en yngre fugl (4-5k) samt et par unger fra i år. De sidste sås dog så sent på sæsonen, at det kan være tilflyvende fugle fra andre revirer. Så desværre intet bevis for udfløjne unger i dette revir.

37. Skjern Enge, Ringkøbing-Skjern Kommune

Af redekoordinator Erik Mørk

Endelig har vi fået bekræftet, hvad vi i hele 2012 formodede; at havørnene, som i 2010 og 2011 yngede i Lønborg Plantage, nu er flyttet 13 kilometer mod øst og har bygget rede i en mindre skovfyrplantage på cirka tre hektar placeret midt inde på Borris Skydeterræn. Reden blev opdaget ultimo februar af kasernemester Ole L. Pedersen, som jeg har fået et fortræffeligt samarbejde med.

Den 20. maj var vi så for første gang inde ved reden. Grundet spredt beplantning af høje graner foran redeplantagen, samt selve redens placering, var det vanskeligt at få et godt indkik til reden. Vi fandt dog et egnet sted i behørig afstand fra reden, hvorfra vi kunne iagttage, at der var to unger i reden. Ungerne blev anslået til at være cirka halvanden måned gamle.

Da vi igen besøgte reden den 7. juli, kunne vi konstatere, at den ene unge nu havde forladt reden og sad i toppen af et nåletræ, mens den anden stadig var i reden. Den 15. juli kom vi kørende i nærheden af redebevoksningen. Pludselig lettede ikke mindre end fem havørne 30 meter foran os; dels lettede de fra jorden og dels fra et par udgåede træer. Efter at vi havde fået lidt styr på bil og kikkerter, kunne vi konstatere, at det var de to gamle fugle med hele tre fuldt udvoksede unger. Det var første gang, at vi så denne tredje unge, som må have ligget skjult i reden, de gange vi havde været derinde. Vi havde tilsyneladende forstyrret dem midt i deres frokost, for vi fandt resterne af en gedde, hvor fuglene havde siddet.

38. Hyllekrog, Lolland Kommune

Af redekoordinator Uffe B. Nielsen

Dette havørnepar var nok det bedst overvågede i 2013, eftersom der i foråret blev opsat et webkamera ved reden, så hele Danmark kunne følge med i såvel æglægning (to æg), opfostring og udflyvning af en unge. Det andet æg klækkede af uvisse årsager ikke (se Rasmussen, 2013).

39. Leammer, Nordfyns Kommune

Af redekoordinator Anders Vedel

Der har ikke været ynglende ørne på Leammer i hverken 2012 eller 2013. Den enlige hun fra 2011 holder stadig til i området og ses jævnligt i redeområdet ved Hofmangsgave eller ved det nærliggende reservat Firtalsstrand/Ølundgård. Da hunørnen fortsat holder sit territorium, er det forventningen, at den vil gøre yngleforsøg, hvis den finder en mage.

40. Æbelø, Nordfyns Kommune

Af redekoordinator Jens Bækkelund

Efter at have ynglet to år i en kunstig rede 22 meter oppe i en bøg valgte ørnene i år at vende tilbage til den gamle rede i en skovfyr, hvor de startede med at yngle i 2010. Den 26. marts sås tegn på rugning, og den 6. maj sad der to unger i reden. Den 1. juni sad der stadig to store unger på redekanten, og den 2. juli kredsede den ene unge over skoven, mens den anden sad på reden. Der har ikke været tegn på forstyrrelser.

41. Als, Sønderborg Kommune

Af redekoordinator Kaj Abildgaard

Foråret startede rigtig fint. Ørnene fik pyntet reden, og inden længe lå hunnen på æg. Men ak. Først i april måned blev der meldt en død havørn ud, som var fundet på Sydals. Straks blev reden på Nordals tilset. Her syntes alt at være, som det skulle. Ørnen lå og rugede. Derfor var det sandsynligvis en tysk ørn på udflugt, som var fundet.

To uger senere var den gal igen. På ny blev en dødfunden ørn meldt ud. Denne gang blev den fundet kun få kilometer fra redestedet. Igen blev reden tjekket, og denne gang var reden tom. Begge de døde ørne blev indsendt til undersøgelse. Heldigvis blev der ingen spor af giftstoffer fundet i dem. Den sidste ørn var en voksen hun, der var død af lungebetændelse.

Det blev altså et år, hvor jeg må konstatere 0 unger. Der er kun tilbage at håbe på, at hanørnen finder sig en ny kone til næste år.

42. Tranekær, Langeland Kommune

Af redekoordinator Claus Dalskov

Der har ikke været yngleforsøg i år. Parret sås oftest sammen til hen i april i Tranekærområdet. Jeg har ikke eftersøgt dem ret ofte siden, men har dog af og til set en voksen fugl ved Botofte Skovmose. En hel del andre har også meldt observationer ind fra Botofte; flest observationer af en enkelt fugl og enkelte af to individer.

44. Genner, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Lene Rasmussen

Ørnene var tidligt i gang med at yngle, og allerede medio marts lå hunnen højt i reden. Vi har fundet et godt observationssted, der desværre er lidt langt fra reden (over 500 meter), men herfra har vi kunnet se to unger i reden. Når jeg er alene inde for at observere, har jeg et meget fint sted blot 300 meter fra reden med godt indsyn. Ungerne er med stor sikkerhed begge kommet på vingerne, da der er set unger med forskelligt udseende i løbet af sommeren i de nærliggende fourageringsområder.

45. Wedellsborg, Middelfart Kommune

Af redekoordinator Ib Bager

Også i år fik parret to unger på vingerne. Den 26. februar kunne hunnen konstateres på reden. Æggene blev konstateret klækket den 8. april, og ungerne blev visuelt konstateret den 17. april. Ungerne fløj ud i uge 24.

Forholdet til lodsejeren er stadig godt, selvom det dog har været sat på prøve i forbindelse med DOF-medlemmers hyppige og nærgående observationer. Én blev bortvist af lodsejeren, én fik henstilling af redekoordinatoren. Som konsekvens heraf måtte ringmærkning opgives.

Det ses tydeligt i dagligdagen, at ørnepopulationen på Vestfyn er steget. En juvenil, antageligt en unge fra sidste år, har permanent slået sig ned ved Føns Vangs Sø og kan dagligt observeres i et udgået siddetræ ved søens bred fra de omliggende offentlige veje. Denne ørn får ofte selskab af en adult fugl, som antagelig er en af forældrefuglene.

46. Thy, Thisted Kommune

Af redekoordinator Bo Laursen

I det forløbne år er reden ikke blevet brugt - men lysningen, hvor den ligger, bliver brugt som overnatningsplads og hvileplads af to yngre ørne samt engang imellem også af en ældre ørn. Reden ser stadig fornuftig ud, og omgivelserne har ikke ændret sig. Skovens folk er stadig opmærksomme på forstyrrelser i området, men der er dog i løbet af det sidste år blevet rejst endnu en mølle (med deraf følgende larm m.v.) i redens nærhed.

47. Kertinge Nor, Kerteminde Kommune

Af redekoordinator Ivan Sejer Beck

I begyndelsen af februar dukkede ørnene op ved den rede, der blev fundet i november 2011 – en rede, der ikke har været benyttet i 2012, hvor ørnene kun sås sporadisk i området. Efterfølgende holdt de fast til omkring den på det tidspunkt lidt miserable rede, der blev forbedret og udbygget, og fuglenes adfærd blev nøje fulgt fra en nedlagt jernbanelinie uden for skoven.

Den 25. marts vurderede jeg, at rugningen begyndte, og alt forløb tilsyneladende normalt med forventet klækning af æggene omkring den 1. maj. Så sent som den 10. maj sås den ene ørn på reden og den anden i træet ved siden af, og håbet var naturligvis, at der var unger i reden. Men efter denne dato sås ørnene desværre ikke længere, hverken på reden eller i området. De er pludselig forsvundet af ukendte årsager - måske fordi æggene har været golde.

48. Vorsø, Horsens Kommune

Af redekoordinator Jens Gregersen

Parring blev observeret 50 meter syd for reden den 14. februar. Parrets kalden, som blandt andet forekommer under parring, blev hørt jævnligt. Æglægning blev påbegyndt den 23. februar; nogle dage senere end i 2012. Herefter var der rugning, og de første ungetegn blev observeret den 2. april. Først den 12. april var en unge at se. Der sås to unger den 16. april, og der var en betydelig forskel i størrelsen. Den yngste unge sås endnu den 20. april, men var med sikkerhed ikke længere i live den 26. april.

I den tid, der er gået, har jeg kunnet se, at hunnen altid sidder på reden eller ganske nær; hannen tilbringer sjældent længere tid på reden, men sidder gerne lidt på afstand - op til 30-50 meter. Det er måske forklaringen på, at ungen sidste år gik til (dræbt af krage).

I løbet af maj blev ungen meget synlig og udviklede sin fjerdragt. Efter midten af juni sad den fuldvoksne unge mere og mere i grenene over reden, og den var fløjet fra reden den 24. juni. Den følgende tid sås ungen dels ved reden, men også ved Vorsø Kalv og Langøerne øst for øen. Den sås somme tider flyvende med begge forældrefuglene, og helt frem til den 1. september sås den næsten dagligt, ofte lige over husene, hvor der er fritgående høns. Helt hen til november var ungen i området.

49. Lunkeris Skov, Svendborg Kommune

Af redekoordinator Poul Rasmussen

Efter flere år med håb om ynglende havørne på Tåsinge - og et mislykket forsøg ved Lunkeris Skov i 2012 - var det med stor glæde at jeg kunne konstatere, at et ørnepar havde påbegyndt redebygning i Hestehaveskoven ved Valdemars Slot.

Den 5. marts blev jeg kontaktet af skytten på slottet, som kunne fortælle, at ørnene var set i en længere periode ved Hestehaveskoven, og at man havde fundet reden. Samme dag besøgte jeg stedet og fandt reden i en gammel bøg cirka 30 meter fra skovbrynet mod vest. Samtidig viste en gammel udfarvet fugl sig tæt på reden.

Den 17. marts sås den ene fugl i reden, hvor den sandsynligvis rugede. Der var løbende problemer med folk, der luftede hunde i området, hvilket efterfølgende blev fulgt op af yderligere skiltning (ud over den allerede etablerede).

De første dage af maj blev reden observeret dagligt, og den 4. maj sås en unge, muligvis to, ved redekanten. I den efterfølgende tid var det ikke muligt at observere ved reden på grund af, at skoven var sprunget ud. Først den 24. juli fandt skytten en unge siddende i en kornmark nær redestedet. Den var tillidsfuld og kunne fotograferes på få meters afstand. Sidst i juli sås ungen igen siddende i en lysning i skoven, mens forældrene kaldte fra de omkringliggende træer.

Årets resultat er hermed en unge, som ifølge skytten ses dagligt sammen med de gamle fugle.

50. Kippinge, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Leif H. Jacobsen

Æglægningen fandt sted planmæssigt i den første del af marts, og den 15. marts så det ud til, at rugningen var i gang. Ugen efter satte det ind med voldsomt vintervejr med masser af kulde og sne, og da der samtidig blev afholdt en stor og ligegyldig militærøvelse i området med lavtgående fly over skoven, var det med lidt bange anelser, at jeg troppede op den 31. marts. Men ørnene lod sig heldigvis ikke forstyrre. Hunnen lå på reden, mens hannen sad på sin vagtpost tæt ved. Den 22. april var der unger i reden, og den 6. maj kunne jeg så konstatere, at der igen i år var to unger.

Herefter forløb opfostringen, som den skulle, og efter en tid med hyppige flyveøvelser så jeg første gang ungerne uden for reden den 5. juli. Da jeg ankom, sad den ene på en gren lige over reden, mens den anden var ude på en lidt usikker flyvetur. Den tabte pludselig højde, men cirka fem meter over skovbunden fik den igen luft under vingerne og fløj op og landede sikkert i et træ tæt ved reden.

Det meste af føden er tilsyneladende hentet på den nærliggende Suderø og i skarvkolonien på Dyrefod. Det er også på Suderø, jeg siden har set ungerne raste.

Selv om der vist efterhånden er en del, der kender til reden, har der også i år været meget roligt, og fra skovejerens side er der fortsat fuld opbakning til de ynglende ørne. Selv efterårets selskabsjagter blev dirigeret væk fra yngleområdet.

51. Nysted, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Lars Munk

Ørnene vendte sidst i 2012 tilbage og byggede på reden i skarvkolonien, hvor de blandt andet blev set den 3. december. Den 30. marts 2013 fandt jeg en ny rede i en nærliggende skov. Parret sås opholde sig i og ved reden ved flere efterfølgende besøg, og reden kan ses på lang afstand.

Denne nye rede er placeret øverst i en topknækket rødgran, og desværre blev denne rede også forladt inden æglægning. Jeg har desværre ikke kigget efter ørne i området de sidste par måneder, men jeg håber stadig på, at der kan komme noget ud af fuglenes anstrengelser i den kommende ynglesæson.

Træet med reden står cirka 1000 meter fra den nævnte skarvkoloni, og der er ikke længere nogen ørnerede i skarvkolonien.

52. Sortemoen, Svendborg Kommune

Af redekoordinator Morten Kristiansen

Sortemoseparret holdt sammen og blev fra november set sammen både ved Sortemoen og i skoven, hvor reden ligger. Ørnene har et lærketræ i nærheden af reden, der er deres favorittræ, hvor de begge tit sidder tæt. Så der var gode forhåbninger for parret i 2013.

Skiltene blev sat op først i februar, da jorden i januar var bundfrossen, og de er flyttet længere væk fra reden, da folk i 2012 kom alt for tæt på reden. Trods megen skovning og færdsel med traktorer holdt ørnene til og opholdt sig tæt på reden. Jeg var i løbende dialog med skovrideren og tilsynsførende, som lovede, at skovningen ville slutte senest midt i marts.

I begyndelsen af marts lå der ørn i reden, og jeg kunne konstatere æglægning. I slutningen af april fik jeg set to dunede unger i reden, som blev fodret - så jeg var en lykkelig redekoordinator. Midt i juni så jeg begge de adulte ørne i Sortemoen, og søndag den 23. juni kørte jeg ud til et ældre ægtepar, hvis hus ligger cirka 500 meter fra skoven, hvor ørnene yngler. De fortalte mig, at der en halv time tidligere var landet en ørn på deres maskiner ude foran huset. Jeg tænkte, at det måtte være en musvåge. Men det viste sig at være en ørneunge, der formentlig havde været ude på sin første flyvetur.

I juni havde jeg kun set en unge, så jeg troede, at den ene unge var gået til. Men i starten af juli fik jeg set to unger på samme tid, og alle fire ørne blev senere på måneden observeret i Sortemoen.

53. Løgismose, Assens Kommune

Af redekoordinator Per M. Nielsen

Fra starten af januar sås begge ørne i redeområdet, og i løbet af januar og februar var der livlig trafik til reden med materiale i form af halm og grene. Parring og æglægning gik jeg desværre glip af, men i løbet af uge 10 gik rugningen i gang. Ved fire besøg den 17., 20. og 29. marts samt den 5. april lå hunnen i reden, ganske som det skal være.

Ved observation den 13. april var reden tom, og tre efterfølgende observationer bekræftede, at ørnemor var fløjet af reden. Årsagen er formentlig menneskelig forstyrrelse, idet en lokal landmand siger, at han har set personer komme ud af skoven i den periode, hvor ørnene har opgivet. Blandt andet blev en større gruppe på syv-otte personer set, som altså ikke har respekteret de opsatte skilte.

Ørnene er stadig i området, hvor der var 5-6 observationer af dem i juni og juli. Så jeg håber, at de vil forsøge sig igen i 2014.

54. Ravnholt, Nyborg Kommune

Af redekoordinator Karl Top

Skiltning og alle aftaler med godset er gået fint, og der var godt samarbejde med skytten. Reden var placeret i samme træ som i 2012 - cirka 26 meter oppe i en ædelgran i et skovbryn. Igen i år er det en lille, spinkel rede.

Redebygning blev påbegyndt i begyndelsen af januar, rugning startede cirka den 10. marts, og der kom tre unger ud af det. Ungerne fløj fra reden i begyndelsen af juli. Reden var på det tidspunkt næsten ødelagt, men holdt altså, indtil ungerne var flyveklare. Der blev forsøgt ringmærkning, som dog måtte opgives på grund af redens elendige forfatning.

Ørnene fouragerer naturligvis i Ravnholtskoven - særligt i Lindkær, hvor der er mange blichøns, og de fanger åbenbart også fisk i de nyetablerede søer. De flyver desuden til Holckenhavn ved Nyborg og muligvis helt ud til Storebælt.

55. Saltbækvig, Kalundborg Kommune

Af redekoordinator Uffe Seneca

Den 5. marts var første gang, jeg tilså reden. Til min store overraskelse var der ørn på reden. Det viste sig at være hannen; hunnen sad 400 meter længere mod syd og kaldte. Hannen lattede og fløj hen til hunnen, hvorefter en parring fandt sted. De er begge gamle fugle med hvide haler og lys fjerdragt.

Flere gange i perioden marts-april så jeg en ørn på reden, og den 11. maj så jeg endelig en unge. På det tidspunkt var den hønemor og blev fodret af forældrene. Efter løvspring var reden næsten usynlig, men både forældre og unge kunne ses på reden. Den 27. maj var ungen alene, åd fra bunden af reden, prøvede sine vinger og sendte en stråle eskremitter ud over redekanten.

56. Stignæs, Slagelse Kommune

Af redekoordinator Jan Christian Kiel

Allerede ved årets første besøg i bidende frost den 13. februar var parret i gang med at gøre reden klar til sæsonen. Fra den 22. februar sås kun en fugl, den anden har sikkert ligget og ruget dybt i reden. Den 31. marts kunne den rugende fugl ses, måske var æggene begyndt at klække? Den 20. maj sås en unge lave flyveøvelser på redekanten, og den følgende måned sås dette jævnligt.

Stor var overraskelsen, da der den 22. juni sås to unger på redekanten, men ved næste besøg fem dage senere var reden forladt. Forhåbentlig er begge unger kommet godt i vej, men de er ikke umiddelbart set i området den efterfølgende tid.

Reden er efterhånden offentligt kendt i lokalområdet, men det virker, som om ørnene accepterer mennesker, der passerer på skovvejen 100 meter fra reden. Kun hvis man stopper op, forlader den rugende fugl reden.

57. Hvidkilde Sø, Svendborg Kommune

Af redekoordinator Arne Bruun

Siden en gren blev lagt på reden på Storeholm i Hvidkilde Sø af to gamle fugle den 2. januar 2013, er der ikke set yngleaktiviteter på stedet. Siden da har der kun været fem observationer af havørn fra søen, heraf mindst tre af gamle fugle. Måske dette par kan være dem, der valgte at yngle på Tåsinge.

En mulig årsag, til at de opgav at gå videre med byggeriet, kan være, at tilflyvningen til reden er for svær. Man kunne overveje at skære en indflyvningsrute fri.

58. Rands Fjord, Fredericia Kommune

Af redekoordinator Kurt Hansen

Reden er kunstig og bygget af Kurt Storgaard i 2009, og den er blevet flittigt besøgt af en del ørne. Der var endda også kamp om reden den første vinter mellem fire gamle fugle. Men det var først i sommeren 2012, at der kom et par, som mente det alvorligt. De har været her siden.

De byggede på reden i foråret 2013, men de var dog stadig for unge. I 2014 skulle der gerne komme unger i reden. Reden ses fint fra fugletårnet ved Fagerlien i Egum.

59. Filsø, Varde Kommune

Af redekoordinator Jens Rye Larsen

I juli 2012 blev der lukket vand ind på Filsø, og reetableringen af Jyllands næststørste sø var i gang. I november var søen fyldt. Allerede i løbet af efteråret havde et havørnepar etableret sig ved søen – glade for den og for hinanden. Parret blev ved søen vinteren over, men trak mod syd til overnatning i en af Naturstyrelsens plantager.

Primo marts 2013 fandt vi efter en længere eftersøgning reden 25 meter oppe i en gammel sitka fra 1955. Reden ses faktisk rigtig fint fra Filsø – på godt tre kilometers afstand. Der blev taget kontakt til Naturstyrelsen Blåvandshuk, som straks var oppe på mærkerne. I kraft af et særdeles positivt samarbejde blev området hurtigt markeret på allerbedste vis. Klar til påsken. Stor tak til enheden for konstruktivt samarbejde.

Æglægning fandt sted cirka d. 26. marts. Omkring den 25. april var der, bedømt ud fra adfærden, klækket æg. Den 17. maj sås hovedet af en dununge. Den 2. juni var ungen i fuld gang med at skifte til første fjerdragt, og i begyndelsen af juli klatrede den rundt på grenene omkring reden og baskede med vingerne. Den 15. juli havde den forladt reden, men forældrene lagde stadig mad på reden. Den 31. juli så vi for første gang ungen sammen med forældrene ved Filsø (se desuden Rye Larsen, 2013).

60. Nordskoven, Frederikssund Kommune

Af redekoordinator Ole Friis Larsen

Et yngre par har i over et år holdt til i den nordlige del af Roskilde Fjord, og i 2013 gjorde de som adulte et første yngleforsøg. Den 12. januar sås en klump uordnede grene i en høj bøg, hvor der den 21. marts sås en færdig rede, som parret opholdt sig i og ved. Den 26. marts parrede ørnene sig på reden, men siden sås de ikke på reden. Det er uklart, hvorfor parret opgav – måske på grund af uerfarenhed.

Parret holder stadig til i området. Der er etableret en beskyttelseszone, og samarbejdet mellem Projekt Ørn, kommunen, skovejeren og jægerne i området sker i overensstemmelse med Projekt Ørns retningslinjer. Stedet er ikke markeret med afspærring eller skilte, idet reden er placeret langt fra stier i et vanskeligt tilgængeligt og ringe besøgt område, og lokaliteten holdes derfor indtil videre hemmelig.

61. Djursland, Syddjurs Kommune

Af artskoordinator Erik Ehmsen

Det første ynglende havørnepar på Djursland valgte desværre en redeplads, der var meget tæt på en offentligt tilgængelig vej, og hvor der ingen mulighed var for at spærre området af. Der var heller ingen mulighed for at finde et sted, hvor publikum kunne stå på lang afstand og iagttage reden og fuglene uden at forstyrre. Den lille gruppe af DOF'ere, der vidste besked og havde kontakt med skovfogeden, besluttede derfor at holde redestedet hemmeligt overfor offentligheden. Der var sikkert en del mennesker, der fik kendskab til reden alligevel, men heldigvis opførte alle sig ansvarligt, og ørnene opgav ikke ynglen på grund af forstyrrelser. De fik endda to unger på vingerne, som fløj fra reden i den anden uge af juli.

62. Arreskov Sø, Faaborg-Midtfyn Kommune

Af redekoordinator Erik Ehmsen

Efterhånden som antallet af ynglepar på det sydlige Fyn er steget, er der også kommet flere og flere enlige gamle ørne rundt omkring de etablerede par. Det betød, at en gammel hunørn opholdt sig gennem hele efteråret 2012 til foråret/forsommeren 2013 ved Arreskov Sø. Den slog sig sammen med en yngre hanørn, og hun byggede videre på den nu faldefærdige rede ved Arreskov Sø, der jo blev forladt i 2009, hvor parret flyttede til Brændegård Sø. Desværre forlod hannen området igen, og parret forsøgte ikke at yngle i år.

63. Præstø Syd, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Sune Madsen

Der har i flere år været et par, som har holdt til i området omkring Jungshoved, men det er uvist, om der har været yngleforsøg. Jeg har selv set gamle fugle luske omkring lavt over Hestehave-skovene på det yderste Jungshoved, men det har altid været svært at vurdere, om det var en af fuglene fra parret ved Even Sø. Først da jeg så revirkampe, var jeg klar over, at et nyt par havde etableret sig her mellem Tærø-parret i syd og Even Sø-parret vest for Præstø.

Sidst på vinteren 2013, cirka midt i marts, så jeg to gamle fugle flyve med bytte til et sted i skoven, og jeg var dermed sikker på, at et par for alvor forsøgte. Det var svært at vurdere, hvor reden var, men jeg kunne dog fastslå, hvilket område der var tale om.

Bjarne Hemmingsen og undertegnede kontaktede både via telefon og mail senere på foråret ejerne af skoven og fremlagde vores formodning. De var imødekommende og havde godt selv en mistanke, da en skovfoged havde set en pænt stor rede - og en ørn, som fløj derfra. Vi fik i sommer lov til at undersøge området og fandt to reder umiddelbart op ad hinanden. Desværre kunne vi hurtigt konstatere, at der ikke var fuldført noget yngleforsøg i 2013.

Vi formoder, at den manglende ynglesucces kan skyldes for megen erhvervsmæssig færdsel tæt på reden. Det kunne dog godt se ud til, at parret har forsøgt med en ny rede i år.

64. Sydsjælland, Næstved Kommune

Af projektleder Lennart Pedersen

Et nyt par har etableret sig på Sydsjælland og har fået to unger på vingerne.

Ringmærkning af havørn i 2013

Af Lars U. Rasmussen & Kim Skelmosen Madsen

2013 var det syvende år med ringmærkning af havørneunger. Projektet styres af Jesper J. Madsen & Kasper Thorup, Ringmærkningscentralen/Statens Naturhistoriske Museum, i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forening. Formålet er i første omgang at indsamle viden og erfaring fra både havørne- og kongeørnereder for at vurdere, om et større ringmærkningsprogram på de to arter kan iværksættes. Det er målet at indsamle viden både om selve mærkningen og om muligheden for efterfølgende aflæsning af ringene.

Vi har tilsagn om ringmærkning fra 22 skovejere, men der er en del reder, der ikke er tilgængelige.

Der er endnu et stykke vej til målet om at ringmærke unger fra et repræsentativt udvalg af reder i Danmark. Bestanden stiger stadig, og mon ikke vi når målet indenfor en overskuelig årrække?

I 2013 ringmærkede vi to unger i to reder og besøgte yderligere seks lokaliteter, hvor vi i den kommende vinter skal forberede ringmærkningen i 2014.

Søhøjlandet I, Silkeborg Kommune:

Ringmærkning af en unge den 25. maj. Det var en hun på 46 dage i en rede 18 meter oppe i en skovfyr.

Hyllekrog, Lolland Kommune:

Vi ringmærkede Danmarks mest kendte havørneunge den 9. juni. Ungen var 53 dage gammel og havde det fint. Vi så ikke noget til det uklækkede æg, som i nogen tid kunne ses på webcam i foråret.

Tærø, Vordingborg Kommune:

Den 9. juni forsøgte vi bestigning af redetræet, men måtte opgive ringmærkningen på grund af træets udformning.

Ormø, Slagelse Kommune:

Den 25. juni besøgte vi reden i Sydsjælland. Der var en adult fugl til stede, men intet tydede på yngel.

Vi besøgte ligeledes rederne: Maribosøerne, Brændegård Sø, Haderslev og Ravnholt i yngletiden. Der sad store unger i en meget ustabil rede på Ravnholt, så dér undlod vi at bestige træet. De tre andre reder er placeret sådan, at vi skal forberede opstigningen i den kommende vinter, så vi får mulighed for at ringmærke i 2014.

Det er meget uoverskueligt at montere liner på de rigtige grene i træerne efter løvspring. Så for at tilgodese både ungerne i reden og klatreren, vil vi denne gang gøre det i løbet af vinteren.

Aflæsninger af danske havørneunger

I årene 2007-2013 er i alt 28 danske havørneunger blevet ringmærket. Syv af disse er aflæst forskellige steder i Danmark og i Nordtyskland, som omtalt i ørnerapporten for 2012 (Ehmsen et al., 2013). To andre er fundet døde i årenes løb. Den seneste af dem er en af ungerne fra 2012-reden i Søhøjlandet I. Den blev fundet død ved Ribe i februar 2013, dødsårsag ukendt.

Det lyder ikke af meget, og så alligevel: Vi har fået genmeldinger af ni af vores 28 ringmærkede unger, altså over 30 %, og det er en endog meget flot genmeldingsprocent.

Aflæsningerne af ungerne sker ofte ved hjælp af fotos, og det er netop vejen frem, hvis vi skal vide mere om havørnenes bevægelser i det danske – og tyske - landskab.

Der er endnu mange ringmærkede fugle blandt vores ynglepar, som vi ikke kender oprindelsen på. Der er sandsynligvis mange tyske fugle blandt dem - det tyder genmeldingerne på - men der er også mulighed for polske og svenske fugle. Vi har kendskab til en ynglefugl fra Sverige, og en ring på en af fuglene på Tærø i 2009 så lidt "polsk" ud! Den blev dog ikke aflæst med sikkerhed.

Der er virkelig oplysninger at indsamle for skrappe, energiske, udholdende og dygtige fotografer, der har lyst og tid til at vente på fuglene, når de flyver til og fra redestederne på jagt efter føde til ungerne. På egne og Projekt Ørns vegne må vi dog indskærpe, at man altid bør holde en afstand på mindst 300 meter til selve reden.

Ringmærket havørn, Vorsø, februar 2012. Denne ørn er ringmærket i udlandet og yngler nu på Vorsø, hvor hun i 2013 fik en unge på vingerne. Tegning: Jens Gregersen.

Fiskeørnen i Danmark 2013

Af artskoordinator Leif Novrup

Sammenfatning

Der er i år for første gang registreret fire par ynglende fiskeørne med reder. I Gribskov på Nordsjælland vendte parret tilbage til reden og fik to flyvefærdige unger, og det samme gjaldt for parret i Vestjylland, der også fik to unger på vingerne. Det gamle, aktive par ved Flyndersø i Nordvestjylland fik igen i år hele tre unger, men de blev desværre præderet, kort tid før de var flyvefærdige. Offentliggørelsen af dette gav til gengæld et nyt par i Flyndersø-området, som fik en til to unger på vingerne.

For alle fire reder gælder det, at reden er placeret helt i toppen af en gran, hvor den øverste del er knækket af. For de tre sidstnævnte reders vedkommende alle i en udgået gran. Der er således nu, siden 2005, kommet mindst 27 unger på vingerne, og håbet er, at nogle af disse vil vende tilbage og danne nye ynglepar, som det nu er sket ved Flyndersø.

Alle fire par har placeret sig i øde områder, hvor kun få mennesker dagligt færdes. I Gribskov har Naturstyrelsen af sikkerhedshensyn sat afspærringer op, hvilket har vist sig gavnligt, da der her kommer mange mennesker, der gerne vil se reden og fiskeørnene.

Igen i år er der set oversomrende fiskeørne, hvis adfærd kunne tyde på ynglefund, men trods ihærdig søgen efter reder blev ingen fundet.

Lokalitetsgennemgang

Flyndersø

Den gamle rede: Hannen var ankommet den 3. april, idet der da var lagt en ny stor gren på reden. Hunnen sås først den 10. april, hvor begge fiskeørne stod på reden. Den 3. juni sås hunnen liggende i reden, og den 8. juni stod hun på redekanten og fodrede to unger. Den 27. juni sås hele tre unger.

Men den 7. juli var reden tom. Tæt ved redetræet fandtes tre plukkesteder med fjer fra fiskeørneunger; fjer med skafteposer. Efter et stykke tid kom én af de gamle fiskeørne flyvende forbi uden at gøre opmærksom på sig selv. Fløj bort igen. De to plukkesteder var lige ved siden af hinanden cirka 20 meter vest for redetræet, mens det tredje plukkested var 22 meter øst for træet. Det nederste af skaftet på fjerene var trykket fladt og flænset. Skovmår? Havørn? Duehøg? Stor hornugle?

Der var kun fjer tilbage! Ungerne blev altså kun fire til fem uger gamle. Ud fra fotos bedømte Jan Tøttrup dem til at være blevet spist af en stor hornugle.

Den nye rede: Offentliggørelsen af drabet på de tre fiskeørneunger resulterede i et nyt redefund cirka fire kilometer fra den gamle rede. En skovejager havde i september 2012 opdaget en fiskeørnerede, men havde holdt den hemmelig. Den lå i et meget øde område langt fra alfarvej i en udgået sitkagran, som toppen var knækket af. Ejeren havde den 20. maj 2013 set to fiskeørne holde øje med hende, og den 24. juni havde hun set en fiskeørn med fisk i kløerne skælde ud lige ved redestedet.

Den 3. august fandt jeg reden. Ingen fiskeørne, men jeg fandt fiskeskæl flere steder omkring redetræet. Og det bedste: Der var mange hvide stænk af afføring på grene og græs. Så der måtte have været unger i reden, som bare nu var flyvefærdige og havde forladt reden. Den 21. august besøgte jeg reden sammen med lodsejeren. På vej derud – nær reden – hørte vi en fiskeørn kalde, og vi så to hænge lige over redestedet. Den ene tiggede efter mad og fløj med hængende fødder. De skruede sig op over skoven. En unge og en gammel. Senere kom en fiskeørn susende og styrtdykkede ned over skoven. Muligvis en tredje ørn.

Den 19. august i år blev der set to fiskeørneunger tigge mad hos en gammel fiskeørn ved den nærliggende Skalle Sø. Det kunne fint være unger fra den nye rede i Flyndersø-området. Sidste år sås to-tre juvenile fiskeørne den 18. august ved den nærliggende Sønderlem Vig. Det var formodentlig unger fra reden, der ser pænt stor ud og formodentlig er mindst to-tre år gammel.

Klosterheden

Fiskeørneparret i Klosterheden, Vestjylland, har for tredje år i træk fået to unger på vingerne. Den 10. april stod fiskeørneparret på reden – hunnen med sænkede vinger klar til parring - og der var lagt nye grene på reden. Den 19. april var rugning ikke påbegyndt, idet hunnen først kom til reden med grene efter et stykke tids observation, men den 29. maj rugede hunnen fast. Den 9. juni lå hun uroligt på reden, så måske var der kommet unger.

Den 18. juni sås hunnen stå på redekanten, og en unge sås i reden, mens der den 23. juli sås to store flyvefærdige unger stå på reden. Den ene øvede vingerne. Den 31. juli cirklede to unger og en af de gamle ørne over området. Ungerne og de gamle blev sidste gang set ved reden den 3. august, hvor en flyvefærdig unge stod på reden og spiste, mens den anden unge sad i et udgået træ.

Den 19. april blev der fundet en død fiskeørn i periferien af skoven. Den døde ørn blev sendt til undersøgelse. Heldigvis var ørnen ikke forgiftet, men havde en betændt kråse forårsaget af parasitter, og den var formodentlig død af sult.

Gribskov

Fiskeørneparret i Vandmosen i Gribskov, Nordsjælland, fik for andet år i træk to unger på vingerne. Hannen blev set første gang den 9. april og hunnen dagen efter. Fiskeørnene har haft fred og ro, idet Naturstyrelsen i lighed med sidste år sørgede for, at området blev afspærret fra den 1. april. Interesserede tilskuere har kunnet studere fiskeørnene på behørig afstand fra tre steder uden for afspærringen.

Den 28. april påbegyndte fiskeørnene rugningen, og den 5. juni sås for første gang fodring af to unger i reden. Den 28. juli fløj den største af ungerne ud over redekanten for første gang, efter den i et par uger havde trænet vingerne på reden. De sidste dage inden udflyvningen havde begge unger øvet så meget, at de lettede op til én meter over reden, dog uden at flyve fra reden. Dagen efter kunne begge unger ses flyve fra reden, og de sås kun sjældent på reden herefter, selvom de har opholdt sig i nærheden. Fodringen af ungerne skete dog stadig på reden.

I august skrev Luise Ekberg en udførlig artikel om sine fiskeørne på Pandion (Ekberg, 2013).

Silkeborg

Der er i mange år kommet henvendelser om fiskeørne i sommertiden ved Silkeborgsøerne. I år blev der set to fiskeørne jage med en havørn, og der blev også hørt tiggekald fra unger, men der er endnu ikke fundet nogen rede.

Kongeørnen i Danmark 2013

Af artskoordinator Tscherning Clausen

Sammenfatning

Til trods for, at der nu er kommet 27 kongeørneunger på vingerne i Danmark, har der igen i år blot været tre par kongeørne i Danmark. I de senere år er der dog set enlige ørne på et par lokaliteter i Midtjylland.

Lokalitetsgennemgang

Høstemark Skov

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose har for 11. år i træk fået en unge på vingerne. Parret har i årenes løb benyttet sig af to reder, som ligger nær hinanden. I år benyttede de samme rede som i 2012. Ved årets første besøg den 13. februar sås det, at der var lagt nyt materiale på reden. Den 25. maj sås en dununge i reden.

Ved et kontrolbesøg den 25. juni kunne en stor og snart flyvefærdig unge ses, mens den var i gang med at træne sine vinger.

Den 9. juli var der indsamling af byttedyr. Ungen blev ikke set, men vi kunne høre den kalde i nærheden. Næste indsamling af byttedyr var den 14. august, hvor ungen hverken blev set eller hørt, men der lå mange dun og ekskrementer i bevoksningen ved redestedet.

Ungen sås første gang flyvende over skoven dagen efter, den 15. august.

Hals Nørreskov

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden har for 7. gang haft ynglesucces. I år klækkede to unger, som begge kom på vingerne. Parret har haft adskillige reder i skoven og ynglede i år i samme rede som i 2011.

Den 28. april rugede hunnen fast på reden, og den 30. april kunne to dununger ses i reden. Den 23. maj blev ungerne ringmærket, da de var omkring 45-50 dage gamle. Der er tale om en han, som er den ældste, og en hun.

Ved byttedyrsindsamling den 9. juli sås den ene unge i redeområdet, og den anden kunne høres i nærheden. Den 14. august blev der igen indsamlet byttedyr, men ungerne sås ikke. Den 7. september sås alle fire ørne flyvende over skoven, og ungerne har sikkert fløjet deres første ture et par uger forinden.

Tofte Skov

Kongeørneparret i Tofte Skov, der blot gjorde yngleforsøg sidste år, benyttede i år den samme rede.

Ved vores første besøg ved reden den 16. maj havde hunnen forladt reden, og der kunne ikke ses nogen unge i reden. Ved næste besøg den 9. juni kunne vi konstatere, at der var en dununge i reden. Vi så desuden, at begge de gamle ørne kredsede højt over redeområdet. Ved næste besøg den 11. juli kunne vi se en stor unge i reden, og vi havde igen de gamle ørne flyvende over skoven. Den 25. juli havde ungen forladt reden, men kunne høres kalde i nærheden. Ungen sås første gang flyvende over skoven den 1. september.

Midtjylland

Siden efteråret 2011 har der været set enlige kongeørne på et par lokaliteter i Midtjylland. Det skal blive interessant at se, om det er begyndelsen til et nyt ørnepar.

Næsten 400 ørne holder vinter i Danmark

Af Jan Skriver

Pressemeddelelse på www.dof.dk d. 12. februar 2013.

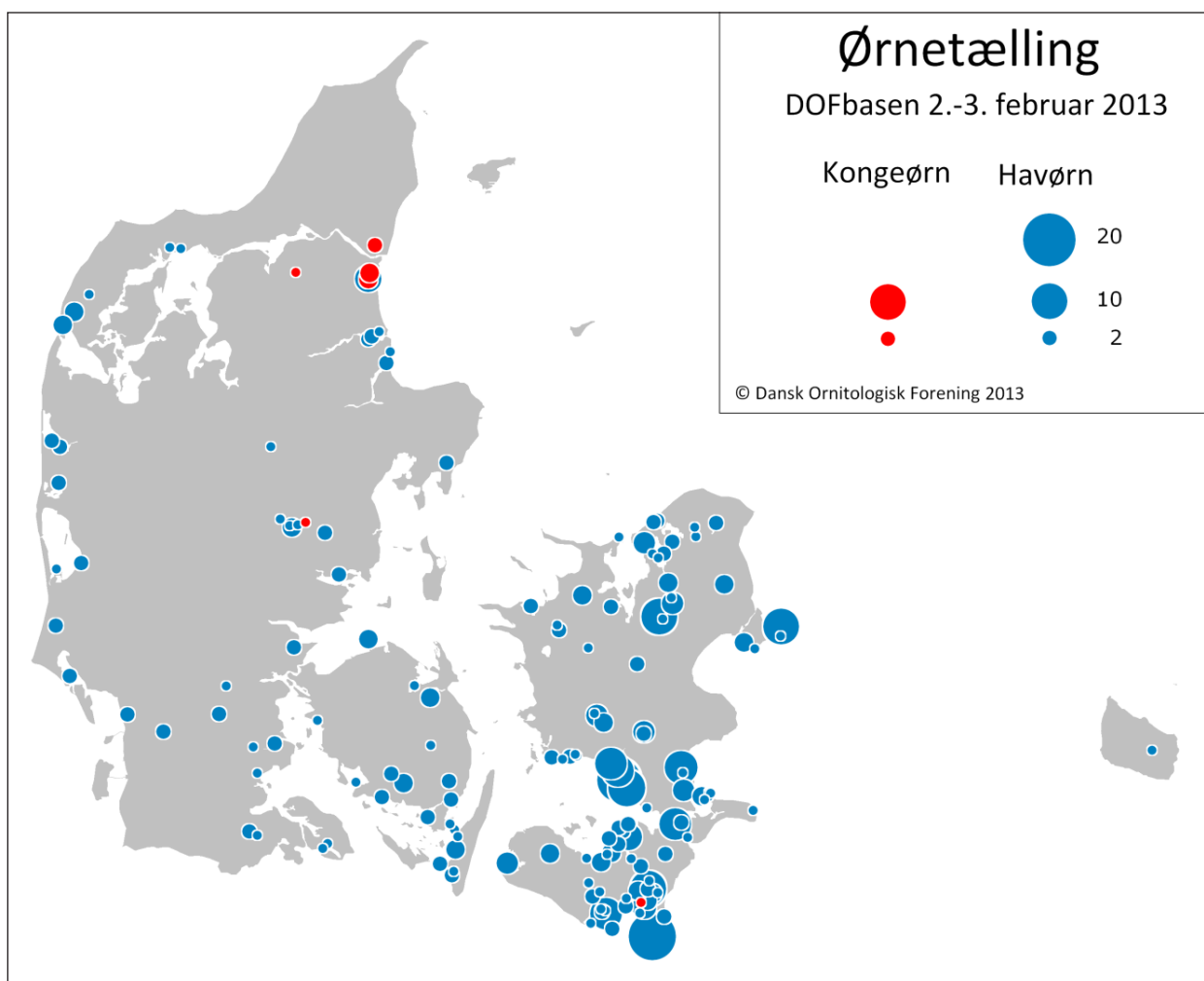
En landsdækkende midvintertælling af ørne har afsløret, at der i disse dage befinder sig mindst 374 havørne og 11 kongeørne i det danske landskab. Det lover godt for Ørnens Dag, som DOF indbyder alle danskere til søndag 17. februar.

486 fugletællere fra DOF var i felten i første weekend af februar for at få tal på den danske rovfuglefaunas største vingefang. Facit blev imponerende højt med mindst 374 havørne og 11 kongeørne.

Der har formentlig aldrig tidligere i nyere tid opholdt sig så mange ørne i det danske landskab.

Det er dejligt, at ørnene fortsætter deres fremgang. Hvis vejret er med os med frost og god sigtbarhed, vil der være udsigt til rigtig mange gode oplevelser i den kommende weekend, når vi byder danskerne velkommen til Ørnens Dag, siger Lennart Pedersen.

Han leder DOF's Projekt Ørn, som har til formål at beskytte Danmarks bestand af ørne og samle viden om rovfuglene, mens man informerer og engagerer.

Resultatet af årets ørnetælling.

Vintervejret vil de kommende dage fortsat byde på frost. Det taler for, at der på Ørnens Dag vil være muligheder for at se større koncentrationer af havørne, som traditionelt holder til nær isen langs kysterne og ved våger i fjorde og større søer. Her jager ørnene vandfugle, eller også slår de sig til tåls med ådsler, som en lang og hård vinter altid byder på.

Snedække og frost vil gøre det lettere at få øje på de mørke ørne på lang afstand i terrænet. I grønne vintre er det ofte sværere at spotte rovfuglene, selv om de er blandt de største af alle fugle.

Traditionen tro bød den østlige del af Danmark på de største koncentrationer af havørne under midvinterens tælling. På Sjælland og de omliggende mindre øer blev der talt 163 havørne, mens Lolland og Falster bød på 109 eksemplarer.

Selv på Bornholm, hvor der ofte er langt mellem havørnene, blev der set en enkelt.

Mindst 11 kongeørne blev registreret primært i yngleområderne i den nordøstlige del af Jylland. Men også Lolland havde kongeørn på besøg, ligesom arten blev registreret i Østjylland.

I efteråret blev der noteret 10 kongeørne, som trak vestpå ud over Øresund primært fra Falsterbo, sydvestspidsen af Sverige. Disse fugle fordelte sig derefter i Danmark, og nogle af dem befinder sig måske hos os endnu, så der vil formentlig være rimelige chancer for også at opleve de mere fåtallige kongeørne i løbet af Ørnens Dag, siger Lennart Pedersen.

DOF's landsdækkende ørnetælling fandt sted for ottende år i træk.

Deltagere på Ørnens Dag ved Odense Fjord. Foto: Børge Rasmussen.

4.800 danskere havde ørne i sigte

Af Jan Skriver

Pressemeddelelse på www.dof.dk d. 25. februar 2013.

Vejret var ikke det allerbedste, men alligevel bød Ørnens Dag på en publikumsrekord. Den kolde februar dag gav 32 havørne og fire kongeørne i sigte på de 19 lokaliteter, hvor DOF formidlede kontakt til ørne.

Familien Danmark var af huse som aldrig før, da DOF holdt Ørnens Dag og på forhånd havde annonceret rigtig gode chancer for at opleve havørnens og kongeørnens imponerende vingefang og kraftfulde udstråling.

Arrangementerne gav publikumsmæssig pote, eller skulle vi sige ørneklør, for mindst 4.800 mennesker deltog i den organiserede spejden i de 19 ørneterræner, hvor i alt 32 havørne og fire kongeørne viste sig i dagens løb.

Vejret var nogle steder lidt gråt og trist, men heldigvis var der tørvej. Generelt er deltagerne i Ørnens Dag meget taknemmelige, når der viser sig en ørn i lufrummet eller i terrænet. Nogle mennesker forventer naturligvis, at ørnene er meget tættere på, end de i virkeligheden er, men vi oplever kun tilfredse naturbetragtere på dagen, siger Lennart Pedersen, der er leder af DOF's Projekt Ørn, som for ottende år i træk sendte ørnedagen på vingerne.

Det største besøgstal på de 19 lokaliteter, hvor DOF's guider pegede ørnene ud, kom på Jyllinge Lystbådehavn, hvor mindst 600 mennesker mødte op og på skift spejdede flittigt i kikkerter og teleskoper i løbet af de fire timer, arrangementet varede.

Men også ved Filsø, Avnø Naturcenter og ved Stige Ø nær Odense var der talstærkt rykind. På hver af de tre lokaliteter deltog cirka 500 mennesker. I Lille Vildmose, der traditionelt byder på kongeørne, var 400 mennesker på ørnevig. Og de så begge de store arter, der blev peget ud af feltornitologer, som kender ørnernes vaner og faste tilholdssteder.

I kraft af et korps af frivillige ornitologer kan vi i Dansk Ornitologisk Forening guide publikum. Vi er meget taknemmelige for vores medlemmers store opbakning til både Ørnens Dag og den årlige nationale tælling af ørnene, siger Lennart Pedersen.

Netop nu er mange af de indfødte danske ørne i fuld gang med at indlede deres ynglesæson 2013. I det hele taget vil vinterens mange ørne de kommende uger fordele sig mere i terrænet, end det har været tilfældet i løbet af januar og februar, hvor isen har lukket mange af havørnernes jagtmarker i søer og fjorde. I vintermånederne har fuglene været nødt til at stimle sammen ved våger og langs iskanten.

I takt med, at isen langs kysterne bryder op, kan havørnene jage flere og flere steder, og det resulterer selvsagt i, at de større koncentrationer på nogle gange op imod 20 ørne, spredes. De gamle ørne tager også deres reder i besiddelse i denne tid, så der kan komme en periode, hvor man ikke ser så meget til de store rovfugle, siger Lennart Pedersen.

Referencer

- Ehmsen, E., L. Pedersen & I.H. Sørensen, 2013. *Projekt Ørn – Årsrapport 2012*. Dansk Ornitologisk Forening.
- Ekberg, L., 2013. *Andet år i træk med succes for fiskeørnene i Gribskov*. Pandion, DOF's online medlemsblad, www.pandion.dof.dk (tilgået 3. februar 2014).
- Larsen, O.F., 2013. *Elselskab i USA får millionbøde for vindmøllekrab på fugle*. Pandion, DOF's online medlemsblad, www.pandion.dof.dk (tilgået 3. februar 2014).
- Rasmussen, U., 2013. *Video: Genoplev havørnenes ynglesæson*. Pandion, DOF's online medlemsblad, www.pandion.dof.dk (tilgået 3. februar 2014).
- Rye Larsen, J., 2013. *Ynglerapport 2013. Havørnene i Vrøgum-Filsø*. Aage V. Jensen Naturfond, <http://www.avjf.dk/avjnf/naturomrader/filso/> (tilgået 27. januar 2014).
- Schiøler, E.L., 1925. *Danmarks Fugle*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.
- Skriver, J., 2013. *Havørn kløvet i to af snurrende vindmølle*. Pressemeddelelse på www.dof.dk d. 6. maj 2013.
- Sørensen, I.H., 2013. *Nordisk symposium om kongeørn med dansk deltagelse*. Pandion, DOF's online medlemsblad, www.pandion.dof.dk (tilgået 3. februar 2014).

► *Læs mere på www.dof.dk*

Dansk Ornitologisk Forening · Vesterbrogade 138-140
1620 København V · tlf. 33 28 38 00 · dof@dof.dk

